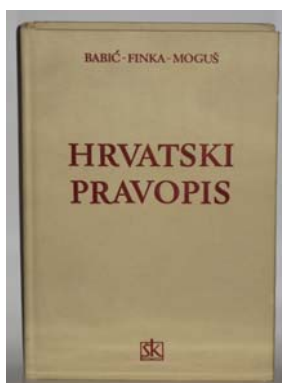

Primljeno 7. rujna 2011., prihvaćeno za tisak 14. studenog 2011.

Jelena Batrnek

ČETIRI DESETLJEĆA LONDONCA

Ove godine obilježavamo četiri desetljeća od izdavanja *Hrvatskoga pravopisa* (1971.) autora Stjepana Babića, Božidara Finke i Milana Moguša, popularno zvanoga *londonac*, a četiri desetljeća prošlo je i od Hrvatskog proljeća, pa je stoga potrebno i prikladno nekoliko riječi posvetiti tomu pokretu koji je označio političku, kulturnu i društvenu prekretnicu u hrvatskoj povijesti, te zatim *londoncu* kojega je Proljeće iznjedrilo.

Važan događaj kao svojevrstan uvod u spomenuta zbivanja svakako je bilo objavljivanje *Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskoga književnoga jezika*. Deklaracija je objavljena 17. ožujka 1967. te se njom tražilo unošenje u Ustav odredbe o ravnopravnosti četiriju službenih jezika (hrvatskog, srpskog, slovenskog i makedonskog). Matica se hrvatska tako tim dokumentom odrekla novosadskog pravopisa iz 1960. godine, da bi zatim prekinula i rad na zajedničkom rječniku te organizirala izradu novog pravopisa.

Ubrzo nakon toga dolazi do reakcije vlasti pa mnogi potpisnici *Deklaracije* bivaju progonjeni. Međutim, to nije zaustavilo već započeti proces koji će se kasnije nastaviti i kroz Hrvatsko proljeće. Taj pokret bio je masovnije prihvaćen u narodu, a treba spomenuti i da su ga posebno podržavale i iznijele brojne studentske udruge. Jugoslavenski režim negativnom propagandom potiskivao je osjećaj nacionalne pripadnosti te je upravo vraćanje ponosa pripadnosti hrvatskomu narodu postalo jedan od bitnih ciljeva pokreta.

Prionuvši upravo tih godina na posao izrade novog pravopisa, Matica hrvatska je među članovima svoje Jezične komisije odabrala Pravopisnu komisiju. U njoj su bili [Stjepan Babić](#), [Dalibor Brozović](#), [Željko Bujas](#), [Božidar Finka](#), [Ivo Frangeš](#), [Ljudevit Jonke](#), [Radoslav Katičić](#), [Tomislav Ladan](#), [Milan Moguš](#), [Slavko Pavešić](#) i [Josip Silić](#). Od nabrojanih jezikoslovaca

upravo su Stjepan Babić, Božidar Finka i Milan Moguš izabrani za autore novoga pravopisa te su pristupili izradi njegovih načela. Nakon toga, načela su poslana Društvu književnika Hrvatske, Institutu za jezik JAZU, Katedri za suvremeni hrvatski književni jezik [Filozofskog fakulteta](#) u Zagrebu, Komisiji za udžbenike Zavoda za osnovno obrazovanje SRH i Komisiji za udžbenike Zavoda za stručno obrazovanje SRH. Sve ustanove prihvatile su načela, a autori su izradili rukopis.

Kao osnovica za izradu rukopisa poslužilo je IX. izdanje Boranićeva *Pravopisa*. Autori *Hrvatskoga pravopisa* istaknuli su kako se nisu imali namjeru bitno odvajati od hrvatske pravopisne i jezične tradicije i prakse, ne želeći ju bitno mijenjati kako korisnici ne bi imali poteškoća u svladavanju promjena. Naglasili su kako treba mijenjati samo ono za što postoje osobiti razlozi, tako da *londonac* predstavlja svojevrstan nastavak već utrta puta fonološko-morfonološkog pravopisanja.

Dakako, važno je spomenuti i neke novine koje *Hrvatski pravopis* uvodi u pravopisnu normu. U našoj pravopisnoj praksi, pa čak i u nekim pravopisnim priručnicima, unutar iste riječi prevladavalo je bilježenje morfonema [d] jedino ispred fonema /s/ i /š/ kao u primjerima *podstanar* i *podšišati*, dok se u ostalim primjerima bilježila njegova alomorfonska realizacija [t], kao primjerice: *otcijepiti*, *otćušnuti*. *Hrvatski pravopis* pak propisuje bilježenje morfonema [d] i ispred /c/, /č/ i /ć/ (*odcijepiti*, *odćušnuti*). Navedimo još jedno pravilo iz *Hrvatskog pravopisa*: pravilo o pisanju točke iza rednih brojeva. Prema *Pravopisu* ono vrijedi jednoznačno pa se točka piše i onda kada slijedi koji drugi pravopisni znak (zarez, zagrada, crtica).

Bitno je reći ponešto i o *Pravopisnom rječniku Hrvatskoga pravopisa*. U njemu, kako je i uobičajeno, možemo pronaći način na koji se pišu riječi čije pisanje predstavlja pravopisni problem. No također, možemo pronaći i obavijesti o riječima koje se po kriteriju pravopisne obilježenosti ne bi uopće trebale naći u pravopisnom priručniku. Tako *Pravopisni rječnik* donosi nekoliko primjera: *doprinesti* i *snabdjeti* ne pripadaju hrvatskom književnom jeziku te treba upotrijebiti izraze *doprinijeti* i *opskrbiti*. Isto tako, umjesto izraza *drugačije*, *komšija*, *učestvovati* i *univerzitet* valja upotrebljavati *drukčije*, *susjed*, *sudjelovati* i *sveučilište*.

Priručnik je konačno tiskan u rujnu 1971. godine, ali zbog političkih razloga naklada nije objavljena. Četrdeset je tisuća primjeraka uništeno, a šest je stotina uvezano, ali bez predgovora, uvoda, kratica i kazala, te je označeno sintagmom „samo za internu upotrebu“. Godine 1972. i 1984. Nova Hrvatska (hrvatski emigrantski list) u Londonu izdaje ponovno taj pravopis, otuda i popularni naziv *londonac*. U cijelosti, *Hrvatski pravopis* Babića, Finke i Moguša tiskan je tek 1990. godine.